Minning kristnitökunnar á Íslandi

FYRIR NÍU ÖLDUM.

Prédik

A
ríki s
mjöls

Þ
í dag.
vitið
í kirk
ins 10
þjóða
anda
nema
þjóðlí
nefnd
dag e
hjá fo
messu
var þa
á þin
gjörði
menti
118,
úthley
aðr a

Þ
fram
framú
hjörtu

1000-1900.

Prédikan út af fagnaðaratburði kristnitökunnar, sem séra Jón Bjarnason flutti í Selkirk að kvöldi sunnudagsins 24. Júní.

Enn sagði hann þeim þessa dæmisögu: Líkt er guðs ríki súrdeigi því, er kona ein tók og faldi í þrem mælum mjöls, unz það allt sýrðist.—Matt. 13, 33 (Lúk. 13, 20—21).

það er fyrir oss alla, kristna Íslendinga, stór hátíðardagr í dag. Árið þetta, sem nú er yfir oss að líða, er eins og þér vitið allir, kærir tilheyrendr, júbílár—drottinlegt fagnaðarár—í kirkjusögu þjóðar vorrar. Árið 1900 bendir til baka til ársins 1000, þá er kristindómrinn fyrir náð drottins varð íslenzk þjóðareign. Vér rennum huganum aftr í tímann, fljúgum í anda yfir úthaf heilla níu alda, níu hundruð ára, til þess að nema staðar við lang-merkasta og fagnaðarríkasta atburðinn í þjóðlífi voru—kristnitöku Íslendinga á alþingi þetta síðar nefnda ár. Og það vill þá líka svo vel til, að nú einmitt í dag eru nákvæmlega níu hundruð ár liðin síðan kristnitakan hjá forfeðrum vorum varð að alþjóðarsamþykkt. því á Jónsmessu, 24. dag Júnímánaðar, árið 1000 eftir Krists fæðing var það, að sú allsherjar þjóðarsamþykkt náði fram að ganga á þingvelli við Öxará. „þetta er sá dagr, sem drottinn gjörði"—segir hið guðinnblásna sálmaskáld á gamla testamentis tíðinni—; „fögnum og verum glaðir í honum" (Sálm. 118, 24). Árið er fyrir oss fagnaðarár, og þessi dagr stendr úthleyptr í endrminningunni eins og aðal-dagrinn,—sannkallaðr afmælisdagr íslenzku kristninnar.

það þarf ekki fyrir neinum kristnum Íslendingum að færa fram nein rök því til stuðnings, að hér sé fyrir oss að minnast framúrskaranda fagnaðarefnis. þeir allir, sem með trúuðum hjörtum halda því föstu, að sæla sín hin lang-mesta sé í því

fólgin, að lifa andlegu samlífi með Jesú Kristi, mannkynsfrelsaranum,—þeir allir, sem ekki geta hugsað um sjálfa sig öðru vísi en sem glataða menn, ef þeir fyrir einhver ill örlög yrði frá honum slitnir,—þeir allir, sem í sannleika trúa á hið alþekkta, ógleymanlega orð hans: ,,Eitt er nauðsynlegt'',—þeir allir geta líka fyllilega skilið, hve ómetanleg náðargjöf það hlýtr að hafa verið fyrir forfeðr vora sem þjóð að fá til sín kristindóminn á löngu liðinni öld. Menn myndi skilja það, þótt þeir væri með öllu ófróðir um sögu þjóðarinnar bæði fyrir og eftir kristnitökuna. Allir kristnir menn myndi ganga út frá því sem sjálfsögðu, að það, sem þeir persónulega hafa reynt sér verða til mestrar blessunar, kristindómrinn, hafi einnig hlotið að verða þjóðinni í heild sinni til hins sama, ómetanlegrar, drottinlegrar hamingju. En svo er nú hins vegar góðum guði fyrir það að þakka, að allr þorri íslenzkrar alþýðu hefir náð að komast yfir svo mikla sögulega þekking á hag forfeðra vorra úti á Íslandi, að menn vita líka beinlínis með fullkominni vissu úr þeirri átt, að það var alveg framúrskaranda heillaspor, sem þjóð vor til forna sté með kristnitökunni.

Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að tíminn allr, sem leið frá landnámi Íslands til kristnitökunnar, var fyrir þjóðina í heild sinni mjög kuldaleg, dimm og grimm nætrtíð. Hin villta víkingslund, harðneskjan, hefndargirnin var þá alráðandi. Oss er að vísu unaðr að hugsa um hreystina og hugrekkið, sem kemr fram svo glæsilega hjá hinum heiðnu köppum þeirrar fornaldar. Og vér gleymum því ekki, að það er líka þá til göfugr drengskapr hjá ýmsum þeirra forn-íslenzku höfðingja. En þegar vér hugsum um það, að lang-mestr hluti þjóðarinnar er þá ánauðugir þrælar, án allra mannréttinda, og í annan stað um það, að höfðingjarnir, frjálsu mennirnir, geta aldrei á sárs höfði setið hver við annan, að allsstaðar logar ófriðareldrinn, að vígaferlin og hryðjuverkin eru eins og daglegt brauð, að landið allt flýtr í blóði, og aðal-trú manna er trú á sinn eigin mátt og megin, —þá getum vér ómögulega litið á þá heiðnu öld öðruvísi en sem nótt—ömurlega, nálega stjörnulausa, helkalda vetrarnótt. En með

kristnitökunni fór óðum að birta og hlýna. Dagrinn fœddist þá áreiðanlega í þjóðlífi Íslands. Það er sýnileg dagsbirta yfir Íslandi á elleftu öldinni. En það var nótt yfir Íslandi á tíundu öldinni. Villudóms-einkennin hjá forfeðrum vorum fóru minnkandi og fækkandi þegar undir eins eftir að kristindóminum hafði verið leyfð landsvist hið ógleymanlega ár—árið 1000. Fornsögu-öldin endar að vísu ekki fyrr en sem svarar einum lökum mannsaldri eftir það. Því svo lengi er söguefnið gamla, vígaferlin, hinar blóðugu mannhefndir, til í þjóðlífinu. En mjög fjarri fer því þó, að heiðindómsandinn gamli haldi sér á þeim mannsaldri með sama kraftinum eins og áðr. Sögur vorar bera þess marg-endrtekinn vott, það af þeim, sem nær inn á það tímabil, að þá er óðum að verða ljós í landinu, sannkristilegt trúarljós, og að ljómandi geislar af því ljósi eru þegar komnir og farnir að hafa vald yfir samvizku þjóðarinnar.

Árið 1011 koma fyrir tvö voðaleg hryðjuverk á Íslandi, annað um vorið, hitt um haustið, svo skelfileg, að ekkert er meira í þá átt á heiðindómsöldinni áðr í sögu landsins. Annað er víg Höskuldar Hvítanesgoða. Hitt er Njálsbrenna. Í hvorutveggja þeirra hryðjuverka kemr hinn forni heiðindómsandi fram í sínum algleymingi. En hins vegar bregðr þar á báðum stöðunum fyrir svo mikið af birtu kristinnar trúar, að engum getr dulizt, að ný öld, óendanlega miklu betri og sælli en hin gamla, er runnin upp yfir þjóðina. Þegar Höskuldr féll, sagði hann: „Guð hjálpi mér, en fyrirgefi yðr.“ Hann dó eins og hinn fyrsti kristni píslarvottr.—En eigi síðr er stórkostlegt að hugsa um Flosa Þórðarson, þegar hann á ferð sinni til alþingis hittir Hildigunni bróðurdóttur sína, og hún kastar yfir hann skikkjunni, er Höskuldr, maðr hennar, var veginn í, svo að blóðlifrarnar dundu um hann allan, og særði hann í œðisgengnum grimmdarhug við allt heilagt og guðlegt, að koma blóðhefnd fram á banamönnum hins látna, eða heita hvers manns níðingr ella. Það óskaplega sálarstríð, sem þeim manni nauðugum og alveg óvænt var þá kastað út í! „Flosa brá svo við“—segir söguritarinn—, „að hann var í andliti stundum sem blóð, en stundum fölr sem nárr, en stundum

blár sem hel." Tvö andstæð öfl eru að brjótast um ísálu hans, og það lítr út fyrir, að hann muni ætla að verða algjörlega slitinn sundr af þeim öflum—heiðindóminum og kristindóminum. Hann vildi lang-helzt, að sáttum yrði komið á, heiðarlegum sáttum, og í þá átt var hann knúðr af anda kristinnar trúar ; en heiðindómsandinn heimtaði hefnd. Og eftir að hann hafði svo átakanlega verið særðr af frændkonu sinni, syrgjandi ekkju hins vegna saklausa manns, var nálega auðsætt, að hann myndi neyðast til að taka það ráð, er öllum gegndi verst. Sáttatilraunin á alþingi misheppnaðist.—Og svo urðu úrræðin þau, að brenna þá Njál og sonu hans inni. En þegar loks er gripið til þess voðalega óyndis-úrræðis, er hin kristna samvizka Flosa enn vakandi. Hann lýsir yfir því í heyranda hljóði, er hann á þennan hátt með mönnum sínum sœkir að bœnum að Bergþórshvoli, að þetta sé stór ábyrgðarhlutr fyrir guði, þar sem þeir sjálfir sé menn kristnir. Og er þar sýnt, hve sterkt afl kristindómrinn er þá þegar farinn að verða í þjóðlífinu á Íslandi, þó að hann sé ekki enn orðinn nógu sterkt afl til þess að afstýra þessu voðaverki. En voðaverkin heiðinglegu fara svo stórum dvínandi. Og þegar komið er fram á miðja þá öld, er kristindómrinn búinn að fá svo mikið vald yfir samvizku þjóðarinnar, að landið má kalla vel kristið land. Undir lok aldarinnar er svo komið, að vopnaburðr meðal höfðingja hefir nálega með öllu lagzt niðr og þjóðin nýtr fullkomins friðar og velsældar í skjóli blómlegrar kristinnar kirkju.

Og vitanlega er það kristindómrinn, sem framleiddi hinar merkilegu forn-íslenzku bókmenntir á tólftu og þrettándu öldinni, bókmenntir, sem hafa svo sterkt lífsmagn, að þær halda áfram að vaxa og fullkomnast um langa tíð eftir að trúarlífið í kirkjunni er komið í hörmulega visnan og sýnist ekki framar eiga neina viðreisnarvon. Á Sturlungaöldinni er heiðindómrinn aftr fallinn yfir land og lýð, þó að þjóðin gangi þá enn undir kristnu nafni ; og sá nýi heiðindómr er að sumu leyti enn þá ömurlegri en hinn forni, þar sem menn á þeirri fráfallstíð með kristinni trúarjátning í orði kveðnu voru þá óðum að vaxa niðr á við. En þó að trúarlífsástandið væri svo hryggilegt

þá, að ódœmum sætir, þá má því þó með engu móti gleyma, að bókmenntirnar, sem þá blómguðust, voru beinn ávöxtr af kristindóminum, sem með svo sterku afli hafði náð sér niðri hjá kynslóðum næst undan genginna mannsaldra. Með kristnitöku forfeðra vorra rís andleg flóðalda á hafi hins íslenzka þjóðlífs, sem fer vaxandi alla elleftu og tólftu öldina; og þó að aflið, sem hleypti henni á stað, kristna trúin, dofni og nálega deyi út, þá heldr þó flóðaldan áfram að velta sér yfir þjóðlífið býsna langa tíð eftir það. Hið andlega atgjörvi hjá þjóðinni heldr sér um hríð og birtist í bókmenntunum eftir að kristindómrinn hefir verið særðr til ólífis. En auðvitað kemr að því, að líka þessar fornu íslenzku bókmenntir visna upp œði löngum tíma eftir að kristindómslífið, sem hafði verið orsök þeirra, var fallið í dá í landinu. Á fjórtándu og fimmtándu öldinni verða þær nákvæmlega eins fátœklegar eins og trúarlífið í íslenzku kirkjunni þá var fátœklegt. En svo verðr þjóð vor á sextándu öldinni fyrir því mikla fagnaðarefni, að fá bjart ljós guðs orða hjá sér endrkveikt með hinni lútersku reformazíón. Og þá, eins og áðr og eins og búast mátti við, hefst aftr nýtt bókmenntalíf í landinu. Þá eins og áðr rís önnur mjög sterk og blessunarrík andleg flóðalda á hafi þjóðlífsins, ekki nákvæmlega eins útlits og hin fyrri, ekki líkleg til þess að varpa öðrum eins frægðarbjarma yfir þjóðina í heimsins augum, en þó fyrir Íslendinga sjálfa ómetanlega dýrmæt, guðlegt fagnaðarefni, sem aldrei verðr fullþakkað fyrir. Út af þessari flóðöldu stóð Ísland á síðari hluta sextándu aldarinnar, alla seytjándu öldina og nokkuð fram á átjándu öldina, þrátt fyrir þau jarðnesku eymdarkjör, sem þjóð vor varð þá gegn um að ganga, í andlegu tilliti fullkomlega jafnfœtis hinum kristnu menntalöndum út um heim. Það var í þessari flóðöldu, að vér fengum biblíuna alla á móðurmál vort frá hendi Guðbrands Þorlákssonar, eftir að Oddr Gottskálksson hafði þar rutt brautina með nýja testamentis þýðingunni. Og það var sömuleiðis í þessari flóðöldu, að Hallgrímr Pétrsson í passíusálmunum og öðrum dýrmætum trúarljóðum sínum og Jón Vídalín með hinum ógleymanlegu prédikunum sínum fluttu þjóðinni boðskapinn um Jesúm Krist hinn krossfesta og víðfrægðu nafn hans svo

dýrðlega, að allir hljóta að beygja sig fyrir þeim ritverkum með dýpstu lotning, — mér liggr við að segja, hvort sem menn eru trúaðir eða vantrúaðir.

Eg ætla nú ekkert frekar að rekja trúarlífssögu þjóðar vorrar. Ekkert að minnast á ástand hins íslenzka þjóðlífs eftir að þessi síðari mikla flóðalda tók að hjaðna. Ekkert að rifja upp af því, er drifið hefir á daga Íslendinga í kristindómslegu og menntunarlegu tilliti á þessari öld, sem nú er að kveðja, eða síðara hluta átján.u aldarinnar. Að eins vil eg segja það, að nú er vissulega þörf á nýrri kristilegri stórstraumsöldu fyrir þjóðlíf vort. Og eg sé ekki betr en að þegar sé farið að móta fyrir henni. Mér sýnist slík alda vera þegar tekin til að rísa í kirkjunni íslenzku, bæði heima á Íslandi og líka hjá fólki voru hér í þessu landi. Hœgfara er hún. Það er víst. Og það getr vel farið svo, að hún hjaðni upp og verði bráðlega að engu. En hitt er naumast missýning, að byrjan til slíkrar öldumyndunar sé þegar komin fram. Og er þá fyrir oss alla, íslenzka kirkjumenn, með guðs hjálp að sjá við því, að þetta verði ekki byrjanin tóm.

Nú—þegar hér er komið í júbílhátíðar-hugleiðingum vorum—vil eg í drottins nafni leiða athygli yðar allra, kærir tilheyrendr, að þeim stutta kafla guðs orðs, sem eg las upp úr biblíunni áðr en eg hóf þetta mál mitt. Því á því er ekki minnsti vafi fyrir mér, að þar er skýr bending frá hinum guðlega konungi kirkjunnar, frelsara vorum Jesú Kristi sjálfum, um það, á hvern hátt kristindómrinn á að verða og getr orðið hverju einasta þjóðlífi stórkostlega arðberandi eign, svo að hann beri almenningi æ meiri og víðtœkari blessan eftir því, sem tímar líða fram, sívaxanda ávöxt til eilífs lífs. Flóðaldan andlega, sem eg sagði að væri farið að móta fyrir í íslenzku kirkjunni í báðum höfuðáttum hennar, í austri og vestri, heldr alveg víst áfram að rísa og fœrast út, ef vér, sem drottinn hefir kvatt sér til þjónustu, í meðferð vorri á orði hans förum eftir þeirri bending, sem hann gefr í dœmisögu textans. Og þótt það væri missýning, þetta um mót fyrir rísandi öldu í kirkju vorri, þá myndi þó slík alda áreiðanlega taka til að rísa með von um áframhaldanda vöxt hennar, jafnvel alveg takmarkalausan, ef

vér nú hér eftir fyllilega tækjum bending Jesú í textanum til greina. Textinn er undr orðfár og óbrotinn, og það er mjög auðvelt að átta sig á honum. Jesús líkir guðs ríki þar, eins og þér heyrðuð, við súrdeig, sem kona nokkur tók og fól í þrem mælum mjöls þangað til það allt sýrðist. Með þessu mjög auðskiljanlega líkingarmáli lýsir hann hinni guðlegu vaxtarákvörðun og hinum makalausa vaxtarhæfilegleik kristnu trúarinnar. Á þann hátt, sem hér er sýnt, ætlast frelsarinn til að kristindómrinn, þegar hann er búinn að ná sér niðri á þeim eða þeim stað í heiminnm, hjá þeim eða þeim manninum, læsi sig út ósýnilega, hægt eða fljótt, en með algjörlega ómótstæðilegu afli, til fleiri og fleiri mannslífa, þangað til allt mannfélagið er orðið kristið. En um leið og kristindómrinn þannig nær til fleiri og fleiri manna, þá er tilætlanin sú, að hann hjá öllum þeim mannslífum verði að framúrskaranda lyftingarafli, og það undantekningarlaust í öllum greinum. Tilætlanin, að áhrif hins guðlega súrdeigs komi allsstaðar fram í lífinu, að kristindómrinn leggi þjóðlífið undir sig, lyfti því upp, hrindi því áfram, endrfæði það, umskapi það, blási í það nýjum anda, heilögum anda. En tilætlanin jafnframt, að þessi ummyndan og upplyfting fari þannig fram, að ómögulegt sé fyrir náttúrlegt hyggjuvit manna að gjöra sér neina grein fyrir því, á hvern hátt þetta eiginlega verðr. Hér skal verða yfirnáttúrlegt kraftaverk. Og það skal verða öllum heiminum augsýnilegt. En af því að þar er um kraftaverk að ræða, þá skal það æfinlega verða mannlegri skynsemi óskiljanlegt og órannsakanlegt.

Textann minn þennan frá Jesú Kristi um súrdeigið valdi eg nú líka einmitt með sérstöku tilliti til kristnitöku forfeðra vorra á Íslandi á þessum degi árið 1000. Því það blasir svo skýrt við í sögunni um þann stórhátíðar-atburð, að hinn mikli sannleikr, sem Jesús opinberar í því dýrmæta smábroti af boðskap sínum, hafi verið sterklega ráðandi í sálum höfðingjanna íslenzku, sem gengust fyrir því að hleypa kristindóminum inn í þjóðlífið með hinni merkilegu alþingissamþykkt.— Eg skal með fám orðum leyfa mér að rifja upp fyrir yðr, bræðr og systr, söguna um atburðinn. Landið var orðið tvískift út

af trúmálum. Kristniboð hafði um nokkur ár áðr verið rekið víðsvegar um héruð af ýmsum mönnum með talsverðum árangri. All-margir höfðu tekið kristna trú, af hjartans sannfœring. En meiri hluti, jafnvel lang-mestr hluti landslýðsins, hélt enn við hinn heiðna sið. Það er í þetta skifti mjög fjölmennt til alþingis; því allir vissu, að trúmáls-ágreiningrinn mikli, sem farinn var að mynda mjög ákveðna og ískyggilega flokkaskifting í landinu, hlyti að verða aðal-málið á þinginu. Undir eins og á Þingvöll er komið eru tilfinningarnar hjá talsmönnum heiðninnar svo œstar, að mjög nærri lá, að þeir legði til bardaga við andstœðingana kristnu. Og hvorir sögðu sig úr lögum við aðra. Þá var það, að Síðu-Halli, hinum ágæta manni, er helzt stóð fyrir flokkinum kristna, hugsaðist það ráð, að fá Þorgeir Ljósvetninga-goða, sem enn þá fyllti flokk heiðingja, til þess að segja upp lög fyrir landið um trúmálin. Og komu báðir flokkar sér saman um að una við lögmál það, er hann bæri fram. Eftir sólarhrings undirbúning gekk hann á þing og bar fram nýmæli sitt. Sagði hann þar svo fyrir, að allir landsbúar skyldi kristnir vera, trúa á þríeinan guð og láta af allri skurðgoðavillu; væri blótað eða fórnir fram bornar til handa hinum heiðnu goðum svo að opinbert yrði, þá varðaði það fjársekt, en var vítalaust, ef að eins var gjört á laun. Og að því, er snerti barna-útburð og hrossakjötsát, sem hvorttveggja var mjög ákveðið heiðindóms-einkenni, þá skyldi hin fornu lög enn vera í gildi. Með þessu lögmáli var þá kristindóminum veitt friðhelg vist í þjóðlífi Íslendinga. Meira var ekki veitt. Það hefir sumum vorra samtíðarmanna þótt lítið, hlœgilega lítið. Og því hefir verið fleygt fram, að það beri vott um stórkostlegan skort á trúarlegri alvöru hjá talsmönnum kristindómsins til forna, að þeir skyldi gjöra sig ánœgða með aðra eins tilslökun við heiðingjana og hér kom fram. En sannleikrinn er nákvæmlega hið gagnstœða. Djúpskyggn, skarpvitr, sannkristileg alvara trúarinnar ræðr því hjá hinum kristnu mönnum, að þeir fyrir sig og sitt mál heimta ekki meira en hér var veitt. Þeir sáu, að á meira var ekki þörf. Þeir höfðu svo sterka trú á sannleiksmálefni kristindómsins, að þeir voru hjartanlega sannfœrðir um það fyrirfram, að því

var sigrinn vís í samkeppninni við heiðnina eftir að því á þennan hátt að eins hafði verið veitt leyfi landslaganna til að ryðja sér með frjálsu móti braut inn í líf þjóðarinnar. Þeir voru svo merkilega frjálslyndir og sannkristnir í anda, að þeir með góðu geði gátu unnt hinum heiðnu samþjóðarmönnum fullkomins samvizkufrelsis. Og þó að þetta kristilega vit og frjálslyndi, sem hér kom fram hjá forfeðrum vorum, sé nú í rauninni ekki neitt meira en það, er allir telja sjálfsagt úr þeirri átt, frá hálfu kristinna manna, á vorri tíð, þá mun það þó nálega einsdœmi í kristna heiminum á þeirri tíð. Það fer því mjög fjarri, að kristindómrinn hjá þessum forfeðrum vorum hafi að eins verið nafnið tómt. Sennilega hafa þeir allir verið mjög lítið biblíufróðir menn. [illegible] meðal annars allsendis ólíklegt, að þeim hafi verið kunnug hin stutta dœmisaga frelsarans um súrdeigið. En hitt er eins víst fyrir því, að hinn dýrmæti sannleikr, sem Jesús er að kenna og útskýra með því líkingarmáli, hefir þegar svo snemma verið orðinn andleg eign þeirra. Þeir eru þá undir eins orðnir svo vel kristnir, að þeir trúa því hiklaust, að kristindómrinn, úr því hann á annað borð fær leyfi til landsvistar, muni verða og hljóti að verða það andlega súrdeig, sem innan skemmri eða lengri tíma sýri gjörvallt þjóðlífið. Þeir sjá það fyrir, að kristna trúin, sem þeir sjálfir höfðu eignazt og gengu með í hjörtunum, myndi fyrir þann guðlega sannleikskraft, sem í henni lá, kyrrlátlega, en ómótstœðilega læsa sig inn í mannslífin mörgu, sem enn voru heiðin, þangað til heiðindómsins gætti ekki lengr í landinu. Og þeir sáu það vafalaust einnig fyrir, að hinn nýfœddi kristindómr myndi verða súrdeig til blessunar fyrir þjóðina í veraldlegum efnum, enda þótt þeir að líkindum ekki gæti ímyndað sér, að hann í þeirri grein myndi verða eins mikil blessunaruppsprettta eins og á næstu mannsöldrum varð í reyndinni.

Það er til önnur miklu lengri dœmisaga eftir frelsarann, sem að efni til er náskyld þessari í texta vorum um súrdeigið. Það er dœmisagan um illgresið meðal hveitisins. Í þeirri dœmisögu spyrja þjónar mannsins, sem átti akrinn, er þar er um að rœða, hvort hann vilji ekki, að þeir fari og upprœti illgresið, sem þar var sprottið fram innan um hveitið. En hann

neitar því, sýnandi þeim fram á, að slík tilraun myndi verða til meira ills en góðs, því með því móti myndi þeir rífa svo eða svo mikið af hveitinu upp með illgresinu, og segir þeim að láta hvorttveggja vaxa saman til uppskerunnar. Jesús sjálfr útleggr þessa dœmisögu. ,,Hinn góði ávöxtr"—segir hann þar—,,eru guðs börn"; en ,,illgresið eru börn hins vonda." Hin kristna kirkja á miðöldunum breytti yfir höfuð að tala alveg þvert á móti fyrirmælum frelsarans í þessari dœmisögu. Hún beitti hvað eftir annað ofbeldi við þá alla, er í hennar augum voru heiðingjar, ofsótti þá, kvaldi þá, deyddi þá. Henni gat með engu móti skilizt, að illgresið ætti nokkurn minnsta rétt á sér á meðal hveitisins. En á Íslandi kom ekkert slíkt fram við kristnitökuna forðum, né heldr á næstu tveimr öldum þar á eftir eða lengr meðan sami andinn var ráðandi yfir hinum kirkjulegu leiðtogum þjóðarinnar. Þeir skildu það til hlítar, hvers vegna ómögulega má upprœta illgresið, fyrir þá sök, að sannleikr sá, sem felst í hinni dœmisögunni, þeirri um súrdeigið, hafði náð svo sterku haldi á hjörtum þeirra. Það að ekki má—í hinni fyrrnefndu dœmisögu—upprœta illgresið er ekki að eins vegna þess, að hveitið, sem niðri í jörðinni er því svo samvaxið, myndi um leið verið rifið upp og eyðilagt, heldr líka fyrir þá sök, að illgresið getr fyrir guðlegt kraftaverk ummyndazt og orðið að hveiti, og það er vilji drottins, að það kraftaverk verði—óteljandi slík yfirnáttúrleg kraftaverk. Og það gjörist einmitt á þann hátt, að hinir kristnu menn hafi þau áhrif á heiðingjana, sem með þeim lifa, að líka þeir verði kristnir. Frelsarinn kennir ekkert um þetta í dœmisögunni um illgresið á meðal hveitisins,—vill skiljanlega ekki gjöra það þar, svo líkingarmál þeirrar dœmisögu ekki verði ónáttúrlegt. En til þess að bœta það upp, sem þar vantar, kemr hann með dœmisöguna um súrdeigið.

Gegn um textann og gegn um forfeðr vora á Íslandi, sem verkfœri urðu í guðs hendi til þess að leiða kristindóminn fyrir níu hundruð árum inn í þjóðlíf vort, kemr nú frelsari vor Jesús Kristr sjálfr til vor, íslenzkra kirkjumanna, og leggr oss á hjarta þann mikla sannleik, að vér erum af honum sjálfum

kjörnir til þess að vera andlegt súrdeig fyrir land vort og lýð. Vér verðum að kenna kristindóminn svo í kirkjunni, að vissa sé fyrir því, að hann ekki í meðförunum missi neitt af hinum guðlega sannleikskrafti sínum. Vér verðum að ganga svo samvizkusamlega frá prédikan kristindómsorðsins, að það komi þar fram hreint og ómengað og sem líf og andi. Guðs orð hefir í sér heilagan, yfirnáttúrlegan súrdeigskraft. En það getr dofnað upp í munni mannanna, sem það prédika, og að miklu leyti eða algjörlega misst súrdeigseðlið, og þar af leiðanda ekki haft nein helgandi, upplyftandi, betrandi áhrif á tilheyrendrna, orðið að dauðum kirkjulegum bókstaf, og þessi hefir marg-oft orðið reyndin á fjarlægum og nálægum tíðum í sögu kristinnar kirkju. Og það dofnar ávallt þannig upp í munni hinna kirkjulegu prédikara, ef þeir persónulega ekki halda sjálfum sér undir áhrifum heilags anda. Kenningin kirkjulega á að vera heilagt súrdeig. En hún verðr það ekki, getr ekki orðið það, nema því að eins að lífið, líf þeirra, er til þess eru kvaddir að halda boðskap Jesú Krists á lofti, beri vott um sama heilaga súrdeigseðlið. Þeir skildu þetta líka, mennirnir á Íslandi til forna, sem gengust fyrir því að útvega kristindóminum friðhelga landsvist þar heima árið 1000. Meðan Þorgeir Ljósvetningagoði beið í djúpum hugsunum og var að búa sig til þess að segja upp lögin um trúmál þjóðarinnar, höfðu heiðingjarnir á alþingi fund með sér til þess að koma sér saman um það, með hverju móti þeir helzt gæti séð málefni heiðindómsins borgið. Og ráðið varð það, að blótað skyldi tveim mönnum úr hverjum landsfjórðungi og heitið á goðin, að þau léti ekki kristni ganga yfir landið. En í annan stað héldu og kristnir menn fund til þess að styrkja sinn málstað. Þeir tóku líka það ráð, að bera fram fórnir—sínum guði, hinum sanna guði, til handa. Þeir Hjalti Skeggjason og Gizur hvíti sögðu: ,,Heiðingjar blóta hinum verstu mönnum og hrinda þeim fyrir björg eða hamra; en vér skulum velja at mannkostum, ok kalla sigrgjöf við drottin várn Jesúm Krist; skulum vér lifa því betr ok syndvarlegar en áðr.'' Og svo gáfu þessir rœðumenn sig sjálfir undir eins fram til slíkrar heilagrar fórnargjörðar fyrir þann landsfjórðung, er þeir áttu

heima í; og brátt fengust einnig menn til fyrir hina landsfjórðungana til þess að helga sig og heitbinda líf sitt drottni til þjónustu á sama hátt. ,,Svo áminni eg yðr, brœðr, í guðs náðar nafni, að þér framseljið líkami yðar eins og fórn, lifandi, helga, guði velþóknanlega, (sem er) skynsamleg guðsdýrkan yðar.'' þannig ritar Páll postuli í upphafi 12. kapítulans í Rómverjabréfinu. Sannleikr þeirra postullegu orða er auðheyrt alráðandi í sálum þessara göfugu forfeðra vorra á hinum merkilega fundi. þeim skilst það, að með þessu móti hljóti málefni kristinnar trúar að verða borgið á Íslandi. þeim skilst það, að þessir einstöku, er lögðu sjálfa sig fram sem lifandi fórn drottni Jesú til handa, myndi á þann hátt verða að heilögu súrdeigi með svo miklum krafti í sér, sem dygði til þess að sýra allt deigið, umskapa heiðingjana, kristna allt landið. Ef vér í hinni kirkjulegu starfsemi vorri fetum samvizkusamlega í fótspor mannanna, sem fyrir níu hundruð árum útveguðu kristninni lagaleyfi til landsvistar á ættjörð vorri, þá verðr líka málefni kristindómsins hjá oss áreiðanlega borgið. Sjáum að eins um það, að kristindómrinn hjá oss haldi sínu heilaga súrdeigseðli; þá er öllu óhætt,—algjörlega óþarft að kvíða fyrir því, að vér liggjum undir í viðreigninni við hin andstœðu vantrúar-öfl og siðspillingar-öfl í mannfélagi voru. Látum hina kirkjulegu prédikan vora vera drottinlegt súrdeig. Látum barna-uppfrœðsluna kirkjulegu hjá oss vera samskonar súrdeig. Látum hvern einasta söfnuð í kirkjufélagi voru vera slíkt súrdeig. Látum prestana og leikmennina, sem heyra til félagshópi vorum, keppa hver við annan í því að gjöra líf sín að kristilegu súrdeigi. þá er sjálfum oss og hinu góða málefni, sem vér höfum sameiginlega með höndum frá frelsara vorum Jesú Kristi, sigrinn vís.—Ekki skal því að vísu gleymt, að hinu illa og óguðlega er líka í heilagri ritning líkt við súrdeig. ,,Varizt fyrst og fremst súrdeig farísea, það er: hrœsnina''—segir Jesús (Lúk. 12, 1). Á öðrum stað segir hann lærisveinum sínum, að þeir skuli vara sig á súrdeigi bæði farísea og sadúsea (Matt. 16, 6). Og til Korinþumanna segir Páll postuli: ,,Takið burt gamla súrdeigið, svo að þér framvegis getið verið nýtt deig'' (1. Kor. 5, 7), og gjörir svo

undir eins grein fyrir því, um hvað hann er að hugsa, þegar hann kemr með þessa áminning,—segjandi: „Höldum því hátíð—ekki með hinu gamla súrdeigi, eðr súrdeigi vonzkunnar og prettvísinnar". Vonzkan og vantrúin, siðspillingin og óguðleikinn hefir líka það eðli í sér að geta breiðzt út frá manni til manns, læst sig inn í fleiri og fleiri mannslíf með hræðilegum súrdeigskrafti. En ef kristindómrinn fær fullkomlega að njóta sín í kirkjunni, þá er þó fyrir engu að kvíða úr hinni áttinni, fyrir þá sök, að ríki guðs er sterkara en ríki hins vonda; súrdeigið kristilega hefir meiri mátt í sér en hið djöfullega súrdeig,

Eg get vel skilið það, að yðr, kæru kristnu tilheyrendr, ofbjóði það einatt, hve stórkostlega ranglætið, spillingin og heimskan veðr uppi í þjóðlífinu íslenzka. Mér hefir líka marg-oft ofboðið það. En einblínum þó ekki á þau ískyggileigu teikn tímanna, því það gæti svo hœglega leitt til þess, að vér fœrum að örvænta um sigr hins góða, og þar af leiðanda um framtíðarheill þjóðflokks vors beggja megin hafs. Látið, vinir mínir, ekki freistazt til þeirrar ímyndunar, að það þurfi endilega að upprœta illgresið á þjóðlífsakri vorum, svo framarlega sem hin andlega akuryrkja þar eigi að hafa nokkurn áárangr eða koma að tilætluðum notum. Vér getum ekki upprœtt illgresið, hversu mikið sem oss kynni að langa til þess. Og vér mœttum það ekki, þótt vér gætum það. Hugsum sem allra minnst um illgresið. En hugsum um hveitið. Hugsum um það, að vera sjálfir drottinlegt hveiti, með fullum lífskrafti. Illgresið—slíkt illgresi—getr ummyndazt og orðið að hveiti, og að því leyti, sem það ekki ummyndast, skal það fyrr eða síðar þoka fyrir hveitinu. Drottinn sjálfr, hann, sem á akrinn, sér fyrir því. Hugsum ekki um það, að elta alla lygi og heimsku, sem haldið er á lofti nú á þessum tíma í rœðu og riti í því skyni að leiða íslenzka alþýðu á glapstigu;—það yrði mjög þreytandi og alveg þýðingarlaus eltingaleikr. En hugsum um það með lífsáhrifum vorum og kenningum vorum að láta svo mikið af sannleik, guðlegum kristilegum sannleik, út frá oss ganga inn í þjóðlíf vort, að lygin og villan komist þar ekki fyrir, smávisni upp og deyi. Gjörum allt,

sem í voru valdi stendr, til þess að hin kristilega flóðalda, sem eg áðan var um að tala, magnist, magnist svo stórkostlega og gleðilega, að hún sópi öllu illu burt úr þjóðlífi voru, því öllu, sem engan hœfilegleik hefir í sér til þess að geta ummyndazt á guði velþóknanlegan hátt.—Maðr spurði Moody, hinn mikla kristna prédikara, sem andaðist rétt fyrir jólin síðustu, hvernig hann ætti að fara með sjálfan sig, því hjarta sitt væri svo spillt. „Láttu"—svaraði Moody—„nógu mikið þar inn af heilögum anda guðs." Með því móti myndi vonzkan í hjartanu dvína, og á endanum alls ekki koma til greina. Alveg eins og ef nógu lengi væri hellt tæru uppsprettuvatni í ílát með óhreinu og skemmdu vatni, þá myndi skemmda vatnið smásaman hverfa og eyðast loks þar í ílátinu algjörlega. Hellum þá líka nógu miklu hreinu andlegu vatni inn í hina gruggugu tjörn nútíðarþjóðlífsins íslenzka. Látum þangað stöðugt renna strauma lifanda vatns út frá oss í hinni kristnu kirkju vorri. Þá hreinsast vatnið í tjörninni áreiðanlega—alveg eins og það forðum svo undr fljótt og gleðilega hreinsaðist eftir að hin ógleymanlega alþjóðarsamþykkt var gjörð kristindóminum viðvíkjandi á alþingi Íslendinga þennan dag fyrir níu hundruð árum.

Munið allir, kristnir menn, eftir dœmisögu frelsarans um súrdeigið.
